

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

28 август 2019 година

ПЪРВИ МОДУЛ (60 минути)

Отговорите на задачите от 1. до 30. включително отбелязвайте в листа за отговори.

1. В кой ред е допусната правописна грешка?

- А) живяхме, просяци, застаряли
- Б) отвращение, упование, опаковам
- В) поройни, стадийни, студийни
- Г) запържвам, връзвам, накълцвам

2. В кой ред НЕ е допусната правописна грешка?

- А) сприхав, логопед, копнеж
- Б) изповед, изкоп, изкрен
- В) извесна, радостни, постно
- Г) беритба, одбран, отбор

3. В кое изречение НЕ е допусната правописна грешка?

- А) Информацията засяга наличността в склада и се обновява на всеки десет минути.
- Б) Той харесва италианската кухня и редовно си поръчва пица, спагети или лазаня.
- В) Книгата е илюстрирана със репродукции на икони и стенописи от различни църкви.
- Г) Трябва да внимаваш, за да не си удариш нокъта, защото много силно ще те заболи.

4. В кое изречение НЕ е допусната правописна грешка?

- А) Днес съобщиха, че имотът ще бъде прехвърлен чрез покупкопродажба, а не чрез дарение.
- Б) Автомобилният сервиз в града предлага монтаж на термо изолация и на хладилни инсталации.
- В) Налага се да изберем фирма, в която да проведем задължителната си двуседмична практика.
- Г) Директорът предложи да се разработи нов учебновъзпитателен план за работа с учениците.

5. В кое изречение НЕ е допусната правописна грешка?

- А) Всяка година по това време се въвеждат ограничения в движението през някои от проходите на Стара Планина.
- Б) Предизвиканата от лошото време авария доведе до спиране на електричеството в няколко Видински квартала.
- В) Много от съчиненията на патриарх Евтимий са достигнали до нас благодарение на редица преписи.
- Г) Трябва да се разходите в центъра на града, за да видите най-красивите образци на бароковата архитектура.

6. В коя от подчертаните думи НЕ е допусната граматична грешка?

На увеселителната яхта, управлявана от двама капитана (А), пътуваха трийсет очаровани от красотите на Канарските острови пасажера (Б). Обслужваха ги няколко любезни сервитьора (В), а за доброто им настроение се грижеха два музикални състава (Г).

7. В кое изречение е допусната грешка при членуването?

- А) През летния и през зимния сезон у нас беше отчетен ръст в броя на българските и на чуждестранните туристи.
- Б) През пролетта младият и талантлив певец ще се представи за първи път пред нашата публика.
- В) Още не беше доставен хлябът, а първите нетърпеливи клиенти вече чакаха своя ред в магазина.
- Г) Висшата съдебна инстанция по наказателни и граждански дела е Върховния касационен съд.

8. В кое изречение е допусната граматична грешка?

- А) Планирам кратки пътувания до няколко страни на Иберийския и на Скандинавския полуостров.
- Б) Възнамеряваме да представим журналистическите материали до края на деня, за да спазиме срока.
- В) Разсъждавайки трезво и логично върху създалата се ситуация, той взе правилното решение.
- Г) След часовете се срещнах с родителите и им благодарих за деликатната намеса в ситуацията.

9. В кое изречение е допусната пунктуационна грешка?

- А) Онзи ден на балкона ми внезапно кацна едно шарено птиче, изчурулика весело и бързо отлетя.
- Б) Старата амфора, съхранявана в музея, разкрива неподозирани факти от миналото на селището.
- В) Развивайки постоянно своите социални умения, всеки млад човек се подготвя за промените в обществото.
- Г) Последното изпълнение в конкурсната програма, за съжаление беше отложено за следващия ден.

10. В кое изречение е допусната пунктуационна грешка?

- А) Майката се затича към детето си и лоши предчувствия обзеха душата ѝ.
- Б) Възможността да покори нови върхове, му се струваше доста примамлива.
- В) Който ще участва в конкурса, трябва да представи нужните документи.
- Г) Тя се освободи от мисълта, която я измъчваше и откри вярното решение.

11. В кое изречение НЕ е допусната лексикална грешка?

- А) Счетоводителка на фабриката получи фрактурата и я приложи към останалата документация по проекта.
- Б) Днес новоназначеният млад лекар трябваше да реагира адекватно в тази заплетена и комплицирана ситуация.
- В) Полицаят умело успяваше да реабилитира движението на оживеното централно градско кръстовище.
- Г) При наличието на пропускателен режим се изисква изключителна бдителност от страна на портиера.

12. Кое фразеологично словосъчетание е различно по смисъл от останалите?

- А) стоя с ръце в джобовете
- Б) плюя си на петите
- В) клатя си краката
- Г) седя със скръстени ръце

13. От коя творба е посоченият откъс?

Черкова пусна и народът занавлиза в училището, както е обичаят, да види годишните успехи на учениците. Прекрасни венци окичваха вратите, прозорците и катедрата; а образът на св. Кирила и Методия погледваше из великолепно кръжило от трендафили и росни цветя, и клончета от ела и чемиш. Скоро предните чиновци се запълниха от ученичките, а всичкото останало място – от публиката, по-предните хора от която стояха напред, а някои даже на столове.

- А) „Чичовци“
- Б) „Железният светилник“
- В) „Занемелите камбани“
- Г) „Под игото“

14. В кой ред авторът на всички творби е Пейо Яворов?

- А) „Ще бъдеш в бяло“, „Камък“, „Тиха победа“
- Б) „Градушка“, „Дяволско“, „Черна песен“
- В) „Две хубави очи“, „Стон“, „Да се завърнеш...“
- Г) „Песента на човека“, „Маска“, „Две души“

15. Нягул и Куцар са герои от творба на:

- А) Елин Пелин
- Б) Йордан Йовков
- В) Иван Вазов
- Г) Димитър Димов

16. Коя от творбите е фейлетон?

- А) „Чичовци“
- Б) „При Рилския манастир“
- В) „Разни хора, разни идеали“
- Г) „Ветрената мелница“

17. В коя творба се открива идеята за невъзможната любов в условията на робското живеене?

- А) „Две хубави очи“
- Б) „До моето първо либе“
- В) „Прозорец“
- Г) „Черна песен“

18. Кой от посочените герои на Елин Пелин е убеден, че приказките са необходими в живота на хората?

- А) дядо Матейко
- Б) дядо Корчан
- В) отец Никодим
- Г) Благолажът

19. Защитата на България и на българското чрез езика, чрез красотата на природата, чрез героизма на народа в освободителните борби е характерна позиция в творчеството на:

- А) Алеко Константинов
- Б) Гео Милев
- В) Иван Вазов
- Г) Йордан Йовков

20. В коя от посочените творби се откриват характерни особености на естетическия индивидуализъм?

- А) „Българският език“
- Б) „Майце си“
- В) „Прощално“
- Г) „Cis moll“

21. Кулминация в разказа „Занемелите камбани“ е:

- А) онемяването на камбаните
- Б) звънът на камбаните
- В) молитвата на бедната майка
- Г) подготовката за празника

22. Какво е подчертаното изразно средство?

*В уморения мрак
като копия златни пламтят светлини
и се губят по белия сняг.*

- А) гротеска
- Б) парадокс
- В) алегория
- Г) сравнение

Прочетете двата текста и изпълнете задачите към тях (от 23. до 30. включително).

ТЕКСТ 1

Основополагащо за целия живот, възникнал на нашата планета, е неорганичното химично съединение вода. При повечето сухоземни видове, макар че не е тяхно **местообитание**, водата си остава основна съставка на вътрешната им течна среда. Между 60 и 90% от масата на тези живи същества се пада на нея. Всички жизнени процеси в човешкото тяло са свързани с водата. Тя регулира телесната температура в съответствие с външната температура и е среда, в която протичат редица биохимични процеси.

Водната молекула е изградена от три атома – два водородни и един кислороден. Водата е единственото химично съединение на планетата ни, което може да се срещне в естествена среда и в трите си състояния: твърдо, течено и газообразно. Близко 71% от земната повърхност е покрита с вода, като значителна част се пада на моретата и океаните. Поради естествения воден кръговрат водата от океаните и от моретата се изпарява и след това се връща на Земята под формата на валежи. Точката на кипене на водата зависи пряко от атмосферното налягане. Водата, намираща се на морското равнище, кипва при температура от 100°C, но с увеличаването на надморската височина температурата на кипене се понижава. Така например на връх Еверест водата кипи при 68°C.

В Европа 42% от общия добив на вода се използва в земеделието, 32% е предназначен за индустрията, 18% – за производство на енергия, а около 8% – за домакински нужди. Водата изпълнява важна роля и в икономиката заради способността ѝ да разтваря множество химични съединения, да служи като охладител в промишлеността и

да предоставя удобна и екологична среда за транспорт. Друго важно приложение на водата е при производство на електроенергия чрез водоелектрически централи (ВЕЦ). Науката, занимаваща се със спецификата на преобразуването на енергията на движещата се вода, се нарича *хидроенергетика*.

ТЕКСТ 2

Чл. 4. Компонентите на околната среда са: атмосферният въздух, атмосферата, водите, почвата, земните недра, ландшафтът, природните обекти, минералното разнообразие, биологичното разнообразие и неговите елементи. (...)

Чл. 35. (1) Опазването и използването на водите и водните обекти се основават на дългосрочна държавна политика.

(2) Дългосрочната политика по опазването на водите и водните обекти е основана на рационалното управление на водите на национално и басейново равнище с основна цел постигане на добро състояние на всички води – подземни и повърхностни, за осигуряване на необходимата по количество и качество вода за:

1. питейно-битовите нужди на сегашните и бъдещите поколения;
2. благоприятното състояние и развитие на екосистемите и влажните зони;
3. стопанските и социалните дейности. (...)

Чл. 36. (4) Водовземането и ползването на водните обекти задължително е свързано с осигуряването на допустим отток в реките.

Чл. 37. Опазването на водите и водните обекти осигурява:

1. **баланса** между експлоатацията на водите и естественото им възстановяване;
2. съхраняването и подобряването на качеството на повърхностните и на подземните води.

23. От коя сфера на общуване е Текст 1?

- А) битовата сфера
- Б) научната сфера
- В) естетическата сфера
- Г) институционалната сфера

24. Кое от посочените твърдения е вярно за Текст 1?

- А) В текста се опровергават научни хипотези.
- Б) В текста се критикуват методите за добив на вода.
- В) Текстът запознава с научни факти за водата.
- Г) Текстът оспорва строежа на водната молекула.

25. Използваната в Текст 1 дума *местообитание* е:

- А) сложна дума
- Б) чужда дума
- В) архаична дума
- Г) диалектна дума

26. Кое от посочените твърдения НЕ е вярно според Текст 1?

- А) С особеностите, отнасящи се до преобразуването на енергията на движещата се вода, се занимава хидроенергетиката.
- Б) Поради своята специфична химическа формула водата все по-рядко се използва като среда за транспорт.
- В) Установено е, че с увеличаването на надморската височина, водата започва да кипи при по-ниска температура.
- Г) След като се изпари от моретата и океаните, водата се връща обратно на Земята под формата на валежи.

27. От коя сфера на общуване е Текст 2?

- А) естетическата сфера
- Б) медийната сфера
- В) научната сфера
- Г) институционалната сфера

28. Текст 2 е част от:

- А) нормативен документ
- Б) научна статия
- В) рекламна брошура
- Г) медийно интервю

29. Синоним на думата *баланс*, употребена в Текст 2, е :

- А) равновесие
- Б) противовес
- В) противопоставяне
- Г) равноправие

30. В кой ред е посочено вярно твърдение според Текст 2?

- А) Водата за питейно-битови нужди се осигурява в разрез с дългосрочната държавна политика.
- Б) Ползването на водните обекти не се свързва обезателно с осигуряването на допустим отток в реките.
- В) За опазването на водите и водните басейни съществува дългосрочна държавна политика.
- Г) Опазването на водите и водните обекти води до влошаване на качеството на екосистемите.